

**ВЪЗПИТАТЕЛНИ ЕЛЕМЕНТИ В ДЕТСКИТЕ ТЕЛЕВИЗИОННИ
КАНАЛИ**

Любка Михалова Атанасова

**EDUCATIONAL ELEMENTS IN CHILDREN'S TELEVISION
CHANNELS**

Lyubka Mihaylova Atanasova

Abstract: This article is dedicated to the educational function of children's television channels. The aim of the study is to examine the opinion of parents about the educational elements in children's television channels that affect children between the ages of three and six. The object of the study is children's television channels. The subject of the study is the educational functions of children's television channels. The survey used is closed and contains fifteen questions. The other four questions are general and clarifying. The participants in the study are parents of children visiting the kindergarten "Slance" in Radomir. The children are from different age groups. The article reflects the opinion of parents of children attending kindergarten. The children whose parents took part in the survey are between three and six years old. The article contains a detailed analysis of the accumulated empirical data from the survey. After analysing the survey, it was found that parents find more positive educational elements than negative ones in the most watched children's shows. The conducted survey and its analysis prove a direct connection between the content of children's cartoons and the formation of not a small part of the elements of the content of education.

Key words: children's television channels, education, educational elements, digital age

Увод

Средствата за масова комуникация, в частност телевизионните канали, имат разнообразни функции – информационна, публицистична, хедонистична, развлекателна, възпитателна. За мен, в случая, интерес представлява възпитателната функция, защото „има водеща роля спрямо всички останали функции, осъществявани от комуникативните средства с оглед формирането и усъвършенстването на човешката личност“ (Dimitrov & Gospodinov, 2016, p. 481) и по-конкретно в детските телевизионни канали. Предполагам, че в съвременното, в което живеем, няма семейство без кабелна или сателитна телевизия. От което следва, че децата имат достъп до разнообразни детски телевизионни канали.

В условията на кризата, свързана с COVID-19, и предприетите противоепидемични мерки – т. нар. пълен локдаун (lockdown), с цел ограничаване разпространението на епидемията, учениците и децата от детските градини останаха в къщи. Премина се от присъствена форма на обучение в дистанционна. Интерес представлява какви телевизионни

каналите гледат децата в свободното си време и кои са любимите им анимационни филми. Освен това „детската аудитория не е само обект на възпитателно въздействие, но и субект на възпитателно взаимодействие“ (Aleksieva, 2010, p. 33). Последното изречение провокира интереса към темата какво родителите на деца на възраст от три до седем години одобряват и какво не одобряват като възпитателно въздействие и взаимодействие, предлагано от малкия екран.

Методология на изследването

Обект на изследването са детските телевизионни канали.

Предмет на изследването са възпитателните функции на детските телевизионни канали.

Целта на изследването е да се изследва мнението на родителите относно възпитателните функции на детските телевизионни канали, които оказват влияние върху децата между три и шест годишна възраст.

Задачите на изследването са следните: очертаване на основни функции на телевизионните канали като цяло и в частност детските такива; кратка характеристика на най-гледаните детски предавания; осъществяване на емпирично изследване на възпитателните елементи в детските телевизионни канали; обработка и анализ на получените емпирични данни.

Използваните методи са следните: теоретичен анализ на литературни източници, свързани с проблема; наблюдение на най-гледаните детски предавания; анкетиране; математическо-статистически.

Инструментариумът е тест, състоящ се от петнадесет въпроса, свързани с изследвания проблем, и четири въпроса от общ характер⁽¹⁾.

Участниците в изследването са родители на деца между три и шест години, посещаващи детска градина „Слънце“ гр. Радомир.

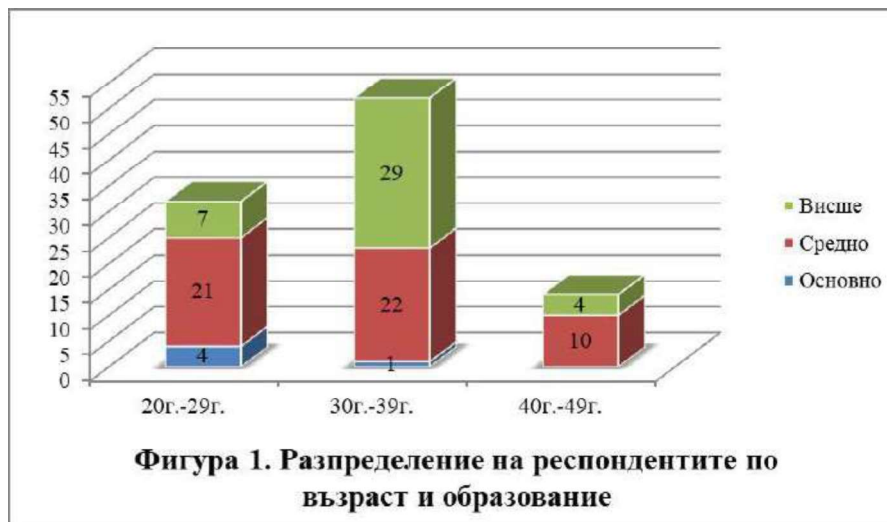
Етапите на изследването са: подготвителен – съставяне на анкетна карта; провеждане на изследването – попълване на анкетна карта, осъществено посредством формуляр разпространен чрез родителските групи в детската градина; и заключителен, който включва обработване и анализ на събраните емпирични данни.

Анализ на резултатите

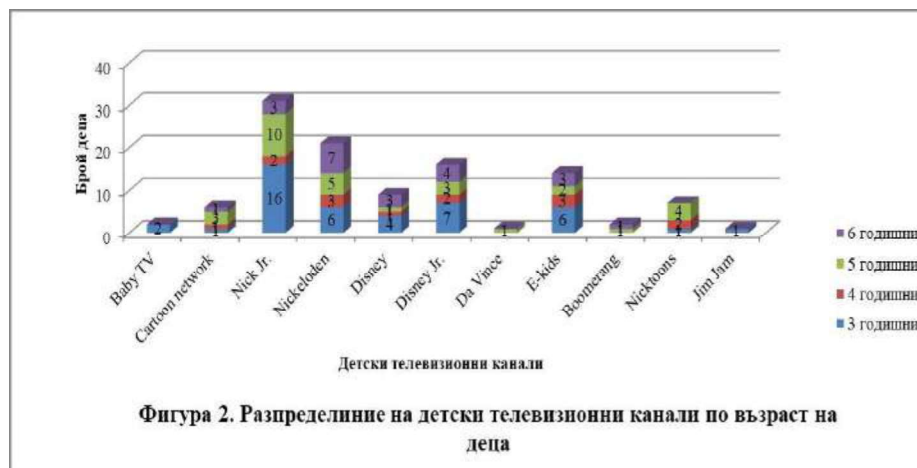
Респондентите взели участие в анкетното проучване са шестдесет и осем родители на деца от три до шест години, посещаващи една от детските градини в град Радомир.

От фиг. 1 е видно, че респондентите са предимно във възрастовия интервал 30–39 години – 52%, като при тях преобладават родителите с висше образование. С по-малък дял са на възраст в интервала 20–29 години – 32%, като по-голяма част от родителите са със средно образование. С най-малък дял са във възрастовия интервал 40–49 години – 14%, при тях също преобладават тези с висше образование. Родителите с основно образование са едва 5% във всички възрастови групи, като във

възрастов интервал 40–49 години няма.

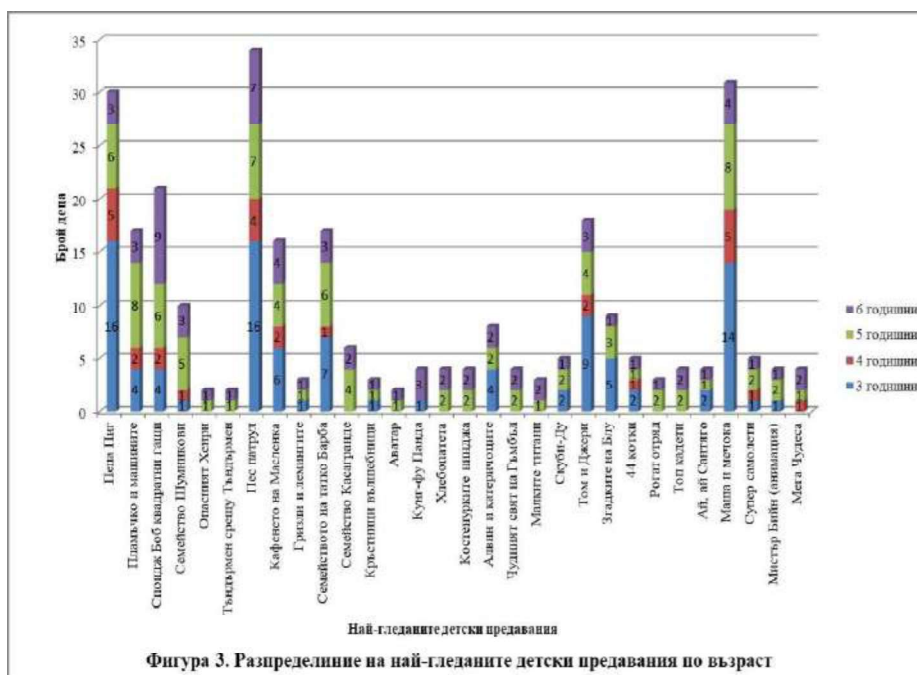

Съгласно отговорите, дадени от респондентите, е направен следващият анализ за най-гледани телевизионни канали, респективно най-гледани предавания; честота и продължителност на гледане на телевизия; обсъждане на детските предавания и възпитателните елементи според родителите, които те откриват в детските предавания.

Анализирайки резултатите, представени на фигура 2, се вижда, че има определени детски телевизионни канали, които са предпочитани от определена възраст – такива са Baby TV и Jim Jam, които се гледат само от тригодишните деца, а Da Vinci – само от петгодишни. Като цяло графиката показва, че най-предпочитаните телевизионни канали от деца на всички възрасти са Nick Jr., Nickelodeon, Disney Jr. и E-kids. Като

всички изброени са най-предпочитани от децата на възраст три години. Nick Jr. е най-предпочитан от петгодишните, в сравнение с останалите канали, докато шестгодишните гледат предимно Nickelodeon. Докато при четиригодишните се забелязва, че няма ясно открити предпочитания към определени телевизионни канали. Резултатите показват, че за децата от тази възраст Baby TV и Jim Jam и Da Vinci не представляват интерес. От всички посочени детски телевизионни канали единствено E-kids е български. Всички останали са „чуждестранни с локална версия за България“⁽²⁾.

Видно е от резултатите представени в графиката на фиг. 3, че най-предпочитаните от децата на всички възрасти са, „Пес патрул“, „Маша и мечока“ и „Пепа“, като най-много се гледат от тригодишните деца, следват „Спондж Боб квадратни гащи“, „Том и Джери“, „Пламъчко и машините“, „Семейството на татко Барба“ и „Кафенето на Масленка“. От графиката се вижда още, че децата на пет и шест години освен вече изброените анимационни филми, предпочитат и „Опасният Хенри“, „Тъндърмен срещу Тъндърмен“, „Костенурките нинджа“, „Чудният свят на Гъмбъл“, „Семейство Касагранде“, като това са детски предавания, гледани само в тази възрастова група. Един анимационен филм, който се гледа от деца от всички възрасти, но най-вече от пет- и шестгодишните, е „Семейство Шумникови“.

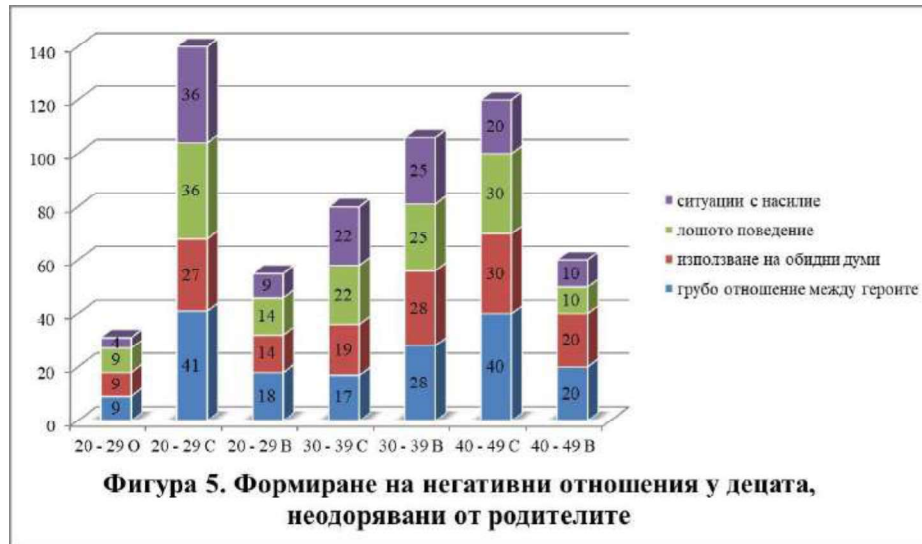
Графиката на фигура 4 отразява положителните качества, които се

формират у децата на тази възраст, според техните родители.

Направен е опит да се потърси зависимост в отговорите според образование и възраст на родителите. Както е видно от графиката, родителите със средно и висше образование поставят като водещо качество „формиране на научни знания“, на второ място поставят „формиране на логическо мислене“, следвано от качествата „формиране на умения за работа в екип“ и „семејни взаимоотношения“. Прави впечатление, че категориите „формиране на творчески умения“ и „формиране на изследователски умения“ отново присъстват с най-голям дял при родители със средно и висше образование. По отношение на възрастта се забелязва, че тенденцията се запазва. При родителите с основно образование липсва ясно изразена тенденция по отношение на формиране на положителни качества, посредством детските телевизионни предавания. Както отбелязва Борис Минчев, във „възрастовия период между 6 и 12 години водещо е формирането на социални умения“ (Minchev, 2014, p. 209). Децата, повтаряйки моделите на поведение и социални умения на своите любими герои, формират аналогични умения. Както пише Сийка Чавдарова-Костова, „децата могат да научат много неща от телевизионните програми, особено от тези, които са с ясно изразена образователна и възпитателна насоченост“ (Chavdarova-Kostova, 2018, p. 240). Подкрепям напълно мнението ѝ, с едно уточнение, че посочените предавания в нейния труд вече не съществуват. Към настоящия момент, може би с най-много образователни и възпитателни предавания е телевизионният канал Nick Jr., който е най-предпочитан от децата във възрастовия интервал три-седем години. Три от най-гледаните детски анимационни филма са именно от този канал – анимационни филми, които представят научни факти на разбираем език („Пламъчко и машините“ и „Пепа пиг“), показват на децата работа в екип

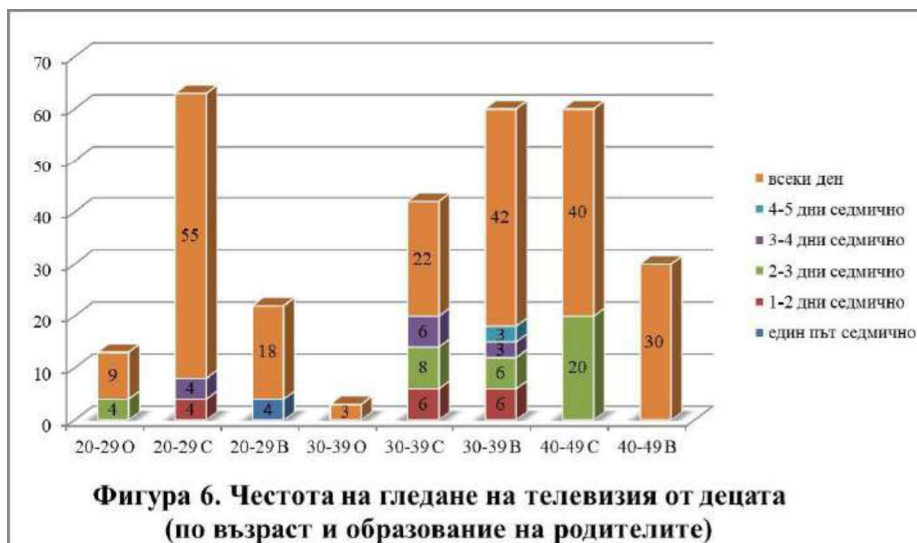
и колко е важно („Пес патрул“), провокират логическото мислене („Пламъчко и машините“, „Пепа пиг“ и „Пес патрул“) и добри семейни отношения между поколенията („Пепа пиг“).

На фигура 5 отново е потърсена зависимост между образование и възраст на родителите. На графиката са представени негативните особености на детските телевизионни канали, които родителите не одобряват. По отношение на образованието на родителите, при тези със средно образование с най-голям процент неодобрение е категорията „грубо отношение между героите“ – 98%, следвана от категория „лошо поведение“ с 88%, след тях се нареждат категориите „ситуации с насилие“ и „използването на обидни думи“, съответно с 78% и 76%. При родителите с висше образование ситуацията е малко по-различна: отново водеща категория е „грубо отношение между героите“ – 66%, но тук второто място се заема от категория „използване на обидни думи“ с 62%, следвани от останалите два критерия – „лошо поведение“ и „ситуации с насилие“, респективно с 49% и 44%. От тук може да се направи изводът, че родителите със средно образование са по-критични към детските канали, в сравнение с родителите с висше образование. Вероятно при по-голяма част от родителите със средно са маркирани почти всички негативни категории, докато при родителите с висше образование може би не е така. Ако сравним отговорите по възрастов диапазон на родителите ще установим, че родителите в диапазоните 20–29 години и 40–49 години съществува еднаква тенденция. При двата възрастови диапазона категориите на неодобрение се подреждат по идентичен начин, както следва: „грубото отношение между героите“, съответно 68% и 60%, „използването на обидни думи“ – 50% при двете групи, „лошото

поведени“ – 59% и 40% и „ситуации с насилие“ – 49% и 30%. Докато във възрастов интервал 30–39 години четирите категории имат приблизително едни и същи процентни отношения – варират между 45% и 47% процента. От всичко казано до тук може да се заключи, че родителите от всички възрасти и степени на образование не одобряват нито една от категориите, но с водещо значение е категорията „грубо отношение между героите“, следвана от „използване на обидни думи“. Може би е така, защото в реалния си живот децата повтарят поведението на своите любими анимационни герои и това не се одобрява от родителите. Петя Конакчиева отбелязва, че „в края на предучилищната възраст се формират ценностните основи на отношението към действителността“ (Конакчиева, 2008, с. 59). В контекста на разглежданата тематика, ако родителите не проявяват загриженост и критичност към съдържанието на детските анимационни филми, то ценностната система на децата може да бъде изкривена и неправилна. Отношението към заобикалящата среда и действителност няма да бъде насочено в правилната посока.

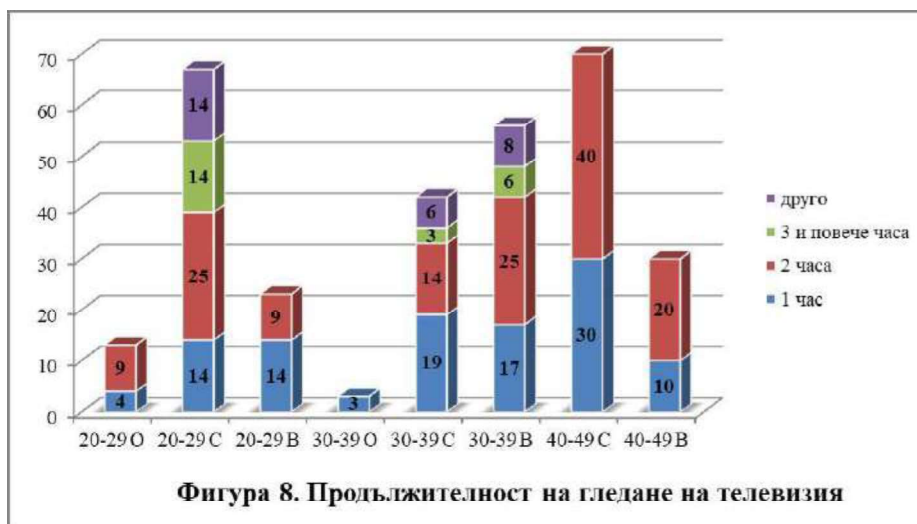
Интерес представляват и честота и продължителността на изкарване на децата пред малкия екран. Анализът е на правен на база степен на образование и възраст на родителите.

От гледна точка на степен на образование и възраст графиката е красноречива – почти няма родители, които да не позволяват гледане на телевизия всеки ден. Забелязват се най-много ограничения при престоя пред малкия екран при родители със средно и висше образование, във възрастов интервал 20–29 години и 30–39 години. Като най-големи ограничения се виждат във възрастовия интервал 30–39 години.

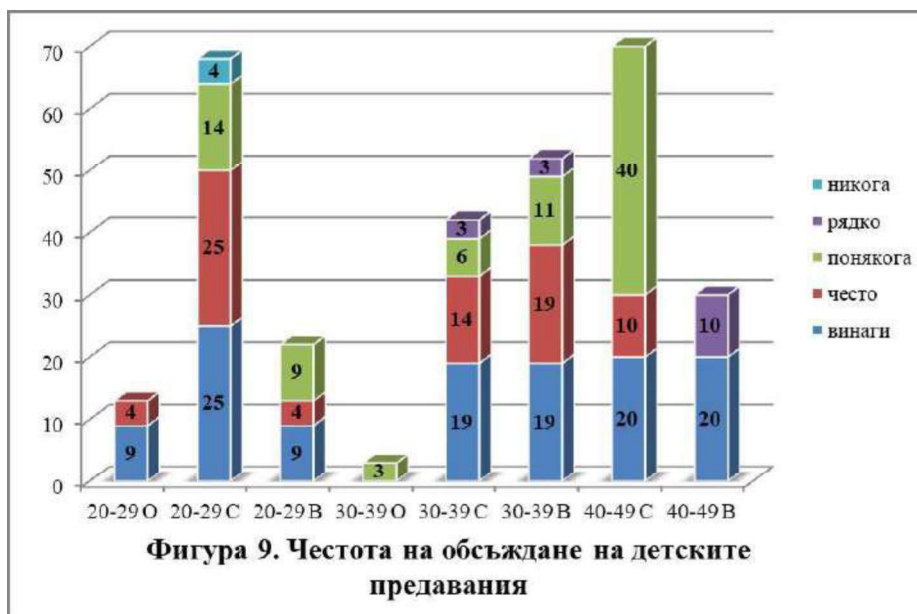

Според изследване осъществено през 1986г. от Божидар Ангелов „след четиригодишна възраст процентът на гледащите телевизия деца намалява“ (Angelov, 2005, р. 193). Както се вижда на графиката след четири години честота на престой пред телевизора намалява. Ако 86% от четиригодишните гледат телевизия всеки ден, то при шестгодишните процента е вече 69%. Вижда се също, че и в останалите категории процентното отношение между пет- и шестгодишните намалява с увеличаване възрастта на децата. Според мен това говори, че не се забелязва съществена разлика между децата от осемдесетте години и съвременните деца. С напредване на възрастта интересите им започват да стават други и телевизионните предавания губят своята сила в ежедневието на децата.

Видно от графиката на фигура 8 е, че родителите упражняват контрол върху престоя на децата пред телевизионния екран. Във всички възрасти и всички степени на образование се вижда, че не позволяват на децата повече от два часа да гледат телевизия. Да, гледат телевизия всеки ден, но за ограничен период от време. Едва 23% от родителите, което не е $\frac{1}{4}$ от анкетираните респонденти, позволяват престой повече от три часа. В категорията „друго“ дори родителите проявяват по-големи ограничения като интервалът, който отбелязват, варира между 20 (двадесет) минути и не повече от един час. Това от своя страна навежда на мисълта, че родителите упражняват контрол както в честотата, така и в продължителността на престой пред малкия екран. Както отбелязва Божидар Ангелов, децата на възраст над две години „трябва да прекарват пред телевизионния екран не повече от 2 часа“ (Angelov, 2005, p. 201). А от графиката е видно, че по-голямата част от родителите не позволяват децата им да прекарват повече от два часа пред малкия екран.

Видно е, че почти отсъстват отговори като „никога“ и „рядко“. Повечето родители от всички степени на образование и възрастови интервали обсъждат с децата си какви детски предавания гледат. Децата на възраст между три и шест години проявяват любопитство и любознателност. Когато срещнат непознат термин, фраза, явления, те питат, задават въпроси. Според мен понякога родителите обсъждат детските телевизионни предавания, без да отдават специално значение, че това се случва. Обсъждането е непринудено, нецеленасочено и това, според мен не е отразено в отговорите им в анкетата. Характерна

особеност на децата от ранна предучилищна възраст е, че те „не знаят кое е възможно и кое – не“ (Nikilov, 2007, p. 54) и „не могат да направят разлика между фантазия и действителност“ (Angelov, 2005, p. 202). Това от своя страна, според мен, означава, че децата в тази възраст нямат изградено критично мислене и не могат да преценят кое от детските телевизионни предавания е правилно и кое – не. Ето защо, ролята на родителите в процеса на обсъждане, на това което гледат децата, е изключително важна. Когато дете задава въпрос, е необходимо да получи адекватен отговор, в противен случай може да остане с грешна представа или да изгради своя, която също и най-вероятно няма да бъде правилна.

Заклучение

Въпреки че в детските телевизионни канали родителите забелязват негативни аспекти, те играят важна роля във възпитателното въздействие върху подрастващите.

Едно от най-съществените положителни качества е, че в по-голяма част от посочените в изследването предавания има много научни факти, достъпно обяснени за съответната възраст.

Децата в тази възраст подражават на своите герои. С помощта на родителите ще могат да се ориентират кое е добро и кое е лошо поведение. В този ред на мисли от детските предавания като поведение и умения децата, подражайки на своя герой, развиват умения за работа в екип, умение изключително необходима в бъдеще. Умението за работа в екип се формира с не малка част от анимациите.

Посредством анимационните предавания децата придобиват и редица други положителни умения – творчески, изследователски, практически, логически мислене.

Негативните последици не са никак малко, но тук е най-съществената роля на родителя – да контролира времето пред телевизионния екран, съдържанието на анимационните филми и разговора с подрастващите.

Ако преди време книгите бяха основното средство за формиране на миоглед, нравствени качества, модели на подражание и поведение, то в настоящия момент в ерата на цифровизация те остават второстепенни. Основното средство е телевизията, с всички нейни положителни и отрицателни черти. Ако изключим негативните елементи на детските телевизионни канали и се фокусираме само върху положителните, то тогава ще осъзнаем, че детските телевизионни канали притежават изключително висок възпитателен потенциал. Чрез тях едно дете придобива представа за различни светове, придобива нови знания, разширява своя миоглед – запознава се с различни култури, приема „различните“ не като такива, а като напълно естествени. В не малка част от анимационните сериали се провокира логическото мислене, възпитава се в различни ценности – семейни, природозащитни, екологосъобразни,

естетически, съпричастност, приятелство, екипна работа, трудолюбие и др. Но всичко това не може да се получи без прякото участие и контрол от страна на родителите.

Бележки:

1. <https://docs.google.com/forms/d/1PHJ8ggfUi2GhDcfwPxeYIkE5yVrYoB6-r9Y-X8KsGag/edit>
2. Телевизионни канали в България. https://bg.wikipedia.org/wiki/Телевизионни_каналы_в_България#Филмови_и_развлекателни_каналы 23.03.2022

Използвана литература

- Алексиева, М.** (2010). Специфика на възпитателното въздействие на медиите върху децата. *Съвременна хуманитаристика*, Бургаски свободен университет, 1, 29–38.
- Ангелов, Б.** (2005). *Педагогически аспекти на масовата комуникация*. София: Университетско издателство „Св. Климент Охридски“.
- Димитров, Л. & В. Господинов.** (2016). Средствата за масова комуникация като възпитателен фактор. (475–501). Димитров, Л. (Ред.) *Теория на възпитанието*. София: Университетско издателство „Свети Климент Охридски“.
- Конакчиева, П.** (2008). Психолого-педагогически предпоставки за възпитаване на познавателна култура у пет–седемгодишните деца при ориентиране в света. *Педагогически алманах*, 16(2), Велико Търново: Университетско издателство „Св. Св. Кирил и Методий, 50–61.
- Минчев, Б.** (2014). *Обща и възрастова психология*. София: „Веда Словена.
- Николов, П.** (2007). *Психология: Компендиум по обща, възрастова и педагогическа психология*. Благоевград: Университетско издателство „Неофит Рилски“.
- Чавдарова-Костова, С.** (2018). Фактори на възпитание. *Педагогика*. София: Университетско издателство „Свети Климент Охридски“, (227–250).

References

- Aleksieva, M.** (2010). Spetsifika na vazpitatelnoto vazdeystvie na mediite varhu detsata. *Savremenna humanitaristika*, Burgaski svoboden universitet, 1, 29–38.
- Angelov, B.** (2005). *Pedagogicheski aspekti na masovata komunikatsiya*. Sofiya: Universitetsko izdatelstvo „Sv. Kliment Ohriski“
- Chavdarova-Kostova, S.** (2018). Faktori na vazpitanie. (227–250). *Pedagogika*. Sofiya: Universitetsko izdatelstvo „Sveti Kliment Ohridski“.
- Dimitrov, L. & V. Gospodinov.** (2016). Sredstvata za masova komunikatsiya

- kato vazpitateľen faktor. (475–501). Dimitrov, L. (Red.) *Teoriya na vazpitanieto*. Sofiya: Universitetsko izdatelstvo „Sveti Kliment Ohridski“
- Konakchieva, P.** (2008). Psihologo-pedagogicheski predpostavki za vazpitanie na poznavatelna kultura u pet–sedemgodishnite detsa pri orientirane v sveta. *Pedagogicheski almanah*, Veliko Tarnovo: Universitetsko izdatelstvo „Sv. Sv. Kiril i Metodiy“, 16(2), 50–61.
- Minchev, B.** (2014). Obshta i vazrastova psihologiya. Sofiya: „Veda Slovena
- Nikolov, P.** (2007.) *Psihologiya: Kompedium po obshta, vazrastova i pedagogicheska psihologiya*. Blagoevgrad: Universitetsko izdatelstvo „Neofit Rilski“.

Author Info:

Assist. Prof. Lyubka Mihaylova Atanasova, PhD
Faculty of Pedagogy
South-West University Neofit Rilski
Blagoevgrad, Bulgaria
e-mail: liubka_81@swu.bg